

8. Міщиха Л. П. Психологія творчості : навч. посіб. [для студ. ВНЗ] / Лариса Петрівна Міщиха. – Івано-Франковськ : Гостинець, 2004. – 448с. 7
9. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. – К. : Каравела, 2012. – 328 с. 4
10. Психологический словарь (на укр.языке) / под. ред. В. И. Войтко. – К. : Вища школа, 1982. – 215 с. 3
11. Руденко І. В. Методи формування творчої активності младших подростков средствами изобразительного искусства. Серия: Гуманитарные науки // Весник КГУ им. Н.А. Некрасова. 2003. Т.19. с. 13 – 16. 12
12. Советский энциклопедический словарь / [гл. ред. А. М. Прохоров; ред. А. А. Гусаев и др.]. – [4-е изд.] – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – 1600 с. : ил. 1

Е.Б.Брилін,
канд. пед. наук, доцент,
В.Л.Бриліна,
канд. пед. наук, доцент,

**кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського**

МУЗИЧНА ТВОРЧИСТЬ У КОНТЕКСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Постановка проблеми. Розвиток національної системи освіти в Україні, потребує вдосконалення існуючих форм і методів професійної підготовки педагогічних кадрів. У Законі України «Про освіту» визначено, що навчальні заклади повинні забезпечити пріоритет розвитку культури і художньо-естетичної спрямованості учнівської молоді. У цьому зв'язку пошук нових теоретичних та практичних підходів до функціонування сучасної мистецької освіти має незаперечне значення для успішного вирішення цих завдань. Актуальним у теперішній час є уточнення ролі естетизації музичної творчості майбутнього вчителя мистецтв для вирішення нових творчих ідей.

Мистецький напрямок творчості є найвищою формою діяльності, тому її об'єм відзначається всіма можливими проявами активності, вираженими у формах предмета або ідеї. Поняття творчості відзначається не тільки результатами творчої діяльності, а й характером життєдіяльності, здібностями, талантом, активністю, творчою ініціативою. При цьому визначальними є творчі процеси, що викликають суттєві зміни у сфері мистецтва, науки, культурі побутового життя.

Мета статті. Проаналізувати сутність музично-творчого процесу, визначити його естетичні джерела та розкрити значення в професійній підготовці майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Під впливом наукових досліджень А. Гаральського, А. Лосева, А. Міллера та ін. доведено, що у ширшому розумінні слова творчість є активною взаємодією об'єкта і суб'єкта, в ході якої суб'єкт цілеспрямовано змінює, створює нове, соціально значиме відповідно до вимог об'єктивних закономірностей. Активно впливаючи на навколишній світ, суб'єкт самовдосконалюється, тому творчість – це процес такої взаємодії суб'єкта і об'єкта, в якому суб'єкт активно, впливає на зовнішній світ. Об'єкт – це те, на що спрямована діяльність, вид діяльності особливості, якого визначається характером діяльності.

Суть творчого процесу полягає в тому, що митець надає об'єктам своєї діяльності форму, яка відповідає вимогам суспільства, задовольняє певні потреби, створює нове на матеріалі існуючого, освоєного раніше, перетвореного, синтезованого свідомістю і втіленого в життя. При цьому творчість розглядається відокремлено від проблем суспільства, оскільки вона вписується в певну систему соціально-економічних відносин і завжди відображає характерні риси та проблеми суспільства.

Шлях до творчої досконалості проходить через засвоєння досвіду, накопиченого поколіннями. Поле прояву творчості надзвичайно об'ємне, воно поширюється на всі сфери людської життєдіяльності. Відомий психолог Л. Виготський зазначав: «Якщо розуміти творчість в її істинному психічному смислі як створення нового, легко дійти висновку, що творчість властива всім більшою чи меншою мірою» [1, с. 33].

При вивченні систем творення і засвоєння музичних цінностей, їх впливу на формування професійного становлення митця важливими аспектами виступають передумови, виховання, результати творчості, які діють взаємозалежно і мають спільні фактори. Як елемент музичного мислення творчий розвиток проявляється в його діяльності, який здатний оцінювати, класифікувати, розробляти отриману інформацію і здійснювати програму творчих дій.

Англійський психолог А. Бен вказував на те, що в основі творчості завжди присутній момент поганого пристосування, через що виникають потреби, прагнення і бажання змінити ситуацію, примушуючи себе напружувати розумові зусилля, спрямовані на вирішення ситуацій. Згідно його концепції особистість упродовж свого життя переживає цілий ряд особистісних криз, які для подальшого розвитку необхідно навчитись долати. Саме вихід з кризи пов'язаний з творчим вирішенням проблеми, що виникає і чим складнішою є ситуація, в якій необхідно діяти, тим більше вимагається зусиль для проявлення творчих здібностей [2, с.305].

Отже, творчий процес характеризується переходом кількості ідей та підходів до вирішення проблеми в їх своєрідну нову якість. Будь-яке значне творче або наукове відкриття – це якісний стрибок розумової діяльності, а також процес творчого розвитку передбачає виявлення можливостей творчої самостійності: здібності до генерування ідей, варіантів, способів дій, експериментування, самовираження. Творче самовираження проявляється також у пізнавальних процесах за допомогою уваги, сприймання, уяви, пам'яті, емоційних та мотиваційних проявів.

Формування творчого самовираження опосередковане специфічними рисами індивідуального бачення митця. Разом з тим новаторство, яке виникає в результаті творчої діяльності, може бути як об'єктивним, так і суб'єктивним. Об'єктивна цінність визначається тоді, коли розкриваються закономірності нових явищ, встановлюються і пояснюються зв'язки між ними, які не мають аналогів. Суб'єктивна цінність має місце тоді, коли твір є новим для особи, яка його створила вперше для себе. Однак при цьому слід враховувати важливість суб'єктивної творчості в тому сенсі, що вона є одним з показників творчих можливостей і завжди пов'язана із особистісним ростом і саме в цьому проявляється її суб'єктивна продуктивна цінність.

Процес творчості, як прояв вищої форми психічної активності, включає розгляд різних категорій психології, які розкриваються в ряді досліджень Б. Ананьєва, Л. Виготського, П. Гальперіна, О. Леонтьєва, В. Медушевського, Е. Назайкінського, К. Тарасової, Б. Теплова та ін.

Спроби розкриття основних етапів творчого процесу розроблено М. Ярошевським [5, с. 296], який з-поміж них виділяє: виникнення задуму; його розробка; активізація досвіду життєвих вражень; пошуки форм його втілення. Автор вважає, що така деталізація процесу творчості дозволяє простежувати багатоплановість задуму і визначити окремі ланки його послідовності.

Узагальнену концепцію художньої творчості пропонує А. Зісь [3, с. 105], виділяючи етапи: а) творчий задум; б) період роботи над ним; в) результат завершеного твору; г) художнє прочитання; д) включення сприймання.

Серед засобів естетичного виховання суттєва роль належить музичному мистецтву, яке збагачує духовний світ, впливає на механізми формування естетичної культури особистості, у сукупності факторів, які сприяють теоретичному і практичному вирішенню проблеми.

Розуміння музичного розвитку як основи формування естетичної культури обумовлене доцільністю визнання даного поняття як провідного, що визначає науково-теоретичне і практичне значення дослідження. Високий рівень розвитку встановлює система інтелектуальної та емоційної досконалості, при якій естетична культура особистості підтверджується вмінням адекватно оцінювати художні якості музичного мистецтва, проявляючих результати творчості, відображаючи світоглядну суть.

Музична творчість розглядається як керований психолого-педагогічний процес, у якому відбувається взаємодія педагогічного управління з активною творчою музичною діяльністю студентської молоді, яка ґрунтується на естетичних потребах, усвідомленому сприйманні естетичної цінності народної, класичної та сучасної музики.

Відповідно до наукових досліджень з психології, музикознавства, педагогіки на індивідуальну природу музичної творчості, важливі обґрунтування специфіки функціонування провідних компонентів системи естетичної культури: оцінки, сприймання, інтересу, потреби, емоцій, відчуттів, смаку, уподобань, ідеалу, які взаємодіють між собою. Соціальний механізм розвитку особистості визначається діалектичним зв'язком індивідуального і суспільного, внаслідок чого стає одним із показників її духовного багатства.

Проблема музичного розвитку є однією з важливих в естетиці, яка висуває парадигму: виховання – особистість – орієнтований підхід. Ведуча роль в оцінці творчості відводиться мисленню, що виконує функції оперування художніми узагальненнями на образному рівні. У зв'язку із залежністю від досвіду художніх уявлень розвивається здатність асоціювання і оцінювання. Від того, які музичні твори вибираються особистістю відповідно до еталонів, відбувається визначення міри осмислення творчого досвіду. Від отриманих знань, розвитку здатності до оцінки залежить рівень естетичної культури.

Джерелом і спонукальною силою творчої активності є: мотиви потреб, інтересів; внутрішні джерела естетичних прагнень; виборча спрямованість смакових переваг. Творчі можливості найяскравіше розкриваються при реалізації поставленої мети, завдяки чому відбувається мобілізація сил і виявлення прихованих резервів для її досягнення та зародження постійного інтересу.

Для виділення і фіксації цієї проблеми важливо визначити компоненти комплексної системи, в якій педагогічний процес отримує свою функціональну дію. Одна з основ розвитку естетичних потенцій студента складає стійку оцінювальну вибірковість, оригінальність пошуку і прогнозування. Природжені передумови до музичного розвитку складають задатки, природні можливості. Оскільки музична творчість розвивається в процесі діяльності, вона залежить від потреб, інтересів та інших мотивів, між якими існує взаємний зв'язок, який включає не тільки різноманітні пізнавальні, а й емоційні властивості.

Для музичної творчості студента характерною є емоційна реакція, чутливість, здатність емоційно відгукуватися на музику, проте дослідження лише слуху, не може визнаватися достатнім для з'ясування внутрішніх умов успішної музичної творчої діяльності. Вирішальною є музикальність, при якій музика суттєво впливає на всі сторони психічної діяльності студента.

Відомо, що музикальність різнобічна: у ній виділяються загальні і спеціальні здібності. До перших належить багатогранність й ініціативність уяви, здатність емоційно переживати музичні твори естетичного характеру. До других – хист слухової уяви доволіно оперувати слуховими уявленнями, які відображають звуковисотність руху; ладове відчуття – емоційно розрізняти звуки, ладові функції мелодії; музично-ритмічне відчуття – визначати емоційну виразність музичного ритму і відтворювати його. Здібності слухових уявлень разом із ладовим почуттям лежать в основі гармонічного слуху, який розвивається поступово в процесі набуття музичного досвіду.

Індивідуальні відмінності в здібностях не є тільки природженими, а залишаються результатом розвитку, формуючись на ґрунті природжених задатків під впливом зовнішніх умов. Б. Теплов вказував, що однією з найважливіших особливостей психіки людини є

можливість надзвичайно широкої компенсації одних властивостей іншими. Відносна слабкість будь-якої здібності зовсім не виключає можливості виконання навіть такої діяльності, яка найбільш тісно пов'язана з цією особливістю. Відсутня здібність в широких межах може бути компенсована іншими, високо розвиненими. Саме внаслідок широкої можливості компенсації приречені на невдачу спроби звести, наприклад, музичний талант, музичний хист і таке інше до будь-якої однієї здібності [4, с. 32].

Музична творчість як відомо синтезує емоційні і розумові якості. Це високий ступінь діяльності, яка **передбачає** осмислену участь у створенні нового, неповторного, визначаючи художній образ твору, розкриваючи її основний сутнісний зміст. Музична творчість будується на чуттєвій основі і проявляється у системі відображених у свідомості образів зовнішнього світу, в системі засвоєних знань, закономірностей, норм, оцінок і в оригінальному самовираженні.

Висновки. Таким чином, реалізація музичного твору забезпечується її озвученням, виконанням, коли композиторська і виконавська творчість поєднуються спільною метою – призначенням для слухача. При цьому проходження етапів музичної творчості включає: перебування задуму музичного твору у свідомості автора; в нотному записі, зробленому композитором; ідеальне уявлення сформоване у свідомості виконавця під впливом нотного тексту; стан озвучення в процесі виконання; стан сформованості у свідомості слухача під впливом виконання. Кінцевий результат музичної творчості стає досягненням індивідуальної свідомості особистості, набуваючи форми осягнення змісту, сприймання естетичного значення твору, виконавської майстерності в інтерпретації та його оцінювання слухачем.

Література

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Кн. для учителя. 3-е изд. / Л.С.Выготский. – М.: Просвещение, 1991. – С. 22-93.
2. Бэн А. Психология: пер. с англ. / А.Бэн. – Спб., 1887. – С. 300-308.
3. Зись А.Я. В поисках художественного смысла / А.Я.Зись. – М.: Искусство, 1991. – 359 с.
4. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей // Избр. труды: В 2 т. / Б.М.Теплов. – Т. 1. – М.: Педагогика, 1985. – С. 32-200.
5. Ярошевский М.Г. История психологии. – Изд. 3-е дораб. / М.Г.Ярошевский. – М.: Мысль, 1985. – С. 296-352.

М.В. Вацьо,
Заслужений працівник культури України,
доцент кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та
початкової освіти,
Вінницького державного педагогічного
університет імені Михайла Коцюбинського

ВИКОРИСТАННЯ КОЛЕКТИВНОГО МУЗИКУВАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЕФЕКТИВНА УМОВА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми. Новітнє суспільство висуває нові вимоги до освіти, однією із яких є підготовка людей, спроможних приймати критичні рішення, знаходити спосіб спілкування в новому оточенні, які достатньо ефективно встановлюють нові стосунки у швидко змінюваній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості стають найважливішими на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання.

Ми живемо у третьому тисячолітті, у час комп'ютеризації та інтенсивного розвитку всіх галузей науки та виробництва, і глибоко усвідомлюємо незворотність демократичних змін, що відбуваються у суспільстві і освіті зокрема. Тому ми не повинні забувати про те, що сучасні діти не такі, якими були ми, отже, вони потребують від сучасного навчання чогось нового. Те, що було гарним учора, не є актуальним сьогодні.